

© Çeviren, Okan TAŞDELEN, AİHM Eski B Hukukçusu, Bireysel Başvuru Uygulamacısı, @O_TSDLN, Eylül 2023. [Daha önce Patreon sayfamda “<https://www.patreon.com/posts/89309786>” yayımlanmıştır] Bu çeviriyi yayımlama izni, HUDOC’a konulması için verilmiştir. Çevirmene atıfta bulunmak kaydıyla alıntılanabilir.

© Translated by Okan TAŞDELEN, Former B Lawyer of the ECtHR, Individual Application Practitioner, @O_TSDLN, September 2023. [Already published on my Patreon page “<https://www.patreon.com/posts/89309786><https://www.patreon.com/posts/88929027>”]

Permission to re-publish this translation has been granted for the purpose of its inclusion in HUDOC. It may be reproduced with a reference to the translator.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

HANŽEVAČKI/HIRVATİSTAN¹

(Başvuru No. [49439/21](#), 05/09/2023)

M. 6/1 (hukuk) • Yetersiz tutulama koşulları hakkında anayasal şikâyetle bulunma kabul edilebilirlik kriterinin öngörülemez geçmişe dönük uygulanmasından dolayı, Anayasa Mahkemesine etkili erişimin yokluğu • Tazminat yolundan istifade etmeden önce önleyici yolu kullanma usul şartını yerine getirme konumunda artık bulunmayan başvuru • Mahkemeye erişim hakkının tam da özünün zarar görmesi

M. 3 (esas) • Aşağılayıcı muamele • Tutulma şartları

GİRİŞ

11. Mevcut dava, başvurunun Varaždin, Zagreb, Lepoglava ve Bjelovar Cezaevlerindeki tutulma koşullarını ve onun durumunda anayasal şikâyetle bulunma kabul edilebilirlik kriterinin geçmişe dönük uygulanması dolayısıyla onun Anayasa Mahkemesine etkili başvuru yoksunluğu iddiasını ilgilendirmektedir.

* Çeviren: Okan TAŞDELEN, AİHM Eski B Hukukçusu, @O_TSDLN.

¹ Resmi dildeki (İngilizce) karar için bkz. “<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-226419>” Ç.N.

OLGULAR

10. Başvurucu, 19 Ocak 2012 tarihinde, kaldığı cezaevlerindeki yetersiz şartlardan şikâyet ederek Bjelovar İlçe Mahkemesindeki infaz hâkimine başvurmuştur.
11. İnfaz hâkimi, 22 Mart 2012 tarihinde, tutulma koşullarının yeterli olduğunu tespit ederek onun şikâyetini reddetmiştir.
12. Bjelovar İlçe Mahkemesi, 12 Nisan 2012, tarihinde başvurunun bu karara itirazını reddetmiştir.
13. Başvurucu, 05 Aralık 2012 tarihinde, devlete tazminat davası açmıştır.
14. Zagreb Asliye Hukuk Mahkemesi, 10 Ekim 2018 tarihinde, manevi zarara ilişkin bir tazminatı haklı kılacak ağırlıkta kişilik haklarının ihlal edildiğini ispatlayamadığı gerekçesiyle başvurunun davasını reddetmiş ve devlete 1.660 avroya (EUR) karşılık gelen bir vekalet ücreti ödemesine hükmetmiştir.
15. Osijek İlçe Mahkemesi, 21 Temmuz 2020 tarihinde, başvurunun itirazını reddetmiştir.
16. Başvurucu, 23 Ekim 2020 tarihinde, anayasal şikâyetinde bulunmuştur. Çeşitli cezaevlerindeki tutulma koşullarının insanlık dışı ve aşağılayıcı olduğunu ve tazminat davasının hatalı ve keyfi bir şekilde reddedildiğini ileri sürmüştür.
17. Anayasa Mahkemesi, 18 Mart 2021 tarihinde, vekalet ücretine ilişkin şikâyetini dayanaktan yoksun olduğu ve tutulma koşullarına ilişkin şikâyetini ise mevcut önleyici yolları cezaevinde bulunduğu esnada kullanmadığı gerekçesiyle reddetmiştir.

HUKUK

I. SÖZLEŞME’NİN 6/1 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

83. Başvurucu, Anayasa Mahkemesinin kabul edilebilirlik kriterini geçmişe dönük uygulayarak anayasa şikâyetinin kabul edilemez bulunduğundan ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

25. Mahkemelere erişime, hususiyle üst mahkemelere erişime ilişkin genel ilkeler *Zubac/Hırvatistan* ([BD], No. [40160/12](#), §§ 76-89, 05 Nisan 2018) kararında özetlenmiştir.

33. Mart 2020 tarihinden ve Anayasa Mahkemesinin U-III-2757/2018 nolu kararından önce ulusal hukuk, önleyici yolların kullanımını daha sonraki tazminat yargılaması (tazmin yolu) sırasındaki bir anayasal şikâyetin kabul edilebilirliği için gerekli kılmamaktaydı. Bu tarihten sonra, halen önleyici yolları kullanma olanaklarının olup olmadığına bakılmaksızın, tazminat yargılamasında anayasal şikâyetle bulunmak isteyen bütün müştekiler için önleyici yolların kullanımı mecburi olmuştur. Mart 2022 tarihinden ve Anayasa Mahkemesinin U-III-3047/2019 nolu kararından itibaren ise müştekilerin bu yolu artık kullanamayacağı durumlarda, önleyici yolun kullanımı şartı artık uygulanmamaktadır.

34. Mevcut davada Mahkeme, başvurunun anayasal şikâyetini Ekim 2020 tarihinde yaptığını ve Anayasa Mahkemesinin Mart 2021 tarihinde, U-III-2757/2018 nolu o zamanki öncü kararının uygulamak suretiyle kabul edilemezlik kararı verdiğini kaydetmektedir. Bu, başvurunun Anayasa Mahkemesine erişim hakkının kısıtlanmasını teşkil etmiştir.

35. Bu itibarla Mahkemenin, Anayasa Mahkemesi tarafından uygulanan kısıtlamanın Mahkemenin içtihatları anlamında açık, erişilebilir ve öngörülebilir olup olmadığını, meşru bir amaç güdüp gütmemediğini ve bu amaçla orantılı olup olmadığını belirlemesi gerekmektedir (bkz. *Petko Petkov/Bulgaristan*, No. [2834/06](#), § 30, 19 Şubat 2013). İctihatlardaki gelişme tek başına, adaletin iyi idaresine aykırı olmamakla birlikte (bkz. *Lupeni Greek Catholic Parish ve Diğerleri/Romanya* [BD], No. [76943/11](#), § 116, 29 Kasım 2016; *Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye* [BD], No. [13279/05](#), § 58, 20 Ekim 2011; *Legrant/Fransa*, No. 23228/08, § 37, 26 Mayıs 2011); ulusal içtihatlardaki değişikliklerin devam eden hukuk yargılamalarını etkilediği durumlarda Mahkeme, ancak hukukun gelişme şekli taraflarca iyi biliniyorsa ya da en azından makul biçimde öngörülebilirse ve hukuki durumlarına dair hiçbir belirsizlik yoksa, 6. madde altında bir sorun tespit etmemiştir (bkz. *Gil Sanjuan/İspanya*, No. [48297/15](#), § 38, 26 Mayıs 2020).

36. Mevcut davaya dönüldüğünde Mahkeme hâlihazırda, Anayasa Mahkemesinin U-III-2757/2018 nolu kararının yeni kabul edilebilirlik şartını geçmişe dönük şekilde ve herhangi bir geçiş tedbirleri olmaksızın uyguladığını ki bunun Sözleşme altında

öngörülebilirlik sorunu ortaya çıkardığını tespit etmiştir (bkz. *Janković ve Diğerleri/Hırvatistan* (k.k.), No. [23244/16](#) ve diğer 4 başvuru, §§ 62-63, 21 Eylül 2021).

38. Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin de daha sonraki içtihatlarında (bkz. par. 20), yaptığı üzere, mahkemeye erişim hakkı üzerindeki bir kısıtlamanın öngörülebilirliğinin değerlendirilmesi için ilgili vaktin, başvuru için böyle herhangi bir sınırlandırmaya uymanın mümkün bulunduğu zaman olduğunu kaydetmektedir. Başvurucunun durumunda bu, halen hapsediliyor olduğu ve sonraki hukuk yargılamalarına ilişkin anayasal şikâyetinin kabul edilebilirliği için bir şart olacağını eğer bilseydi, önleyici yolları tüketebileceği 2008 ilâ 2011 yılları arasındaki dönemdi. Ancak ilgili vakitteki durum itibarıyla başvuru, önleyici yollarla tazminat yolu arasında seçiminin olduğuna inanmış ve talebinin hukuk mahkemeleri ve nihayetinde Anayasa Mahkemesi tarafından inceleneceğine güvenerek ikincisini seçmiştir. Bununla birlikte başvuru, Anayasa Mahkemesinin uygulamasındaki geçmişe etkili beklenmeyen değişiklik dolayısıyla, artık yeni getirilen önleyici yolu kullanma şartını yerine getirecek bir durumda değildi.

39. Ayrıca, Anayasa Mahkemesinin içtihadının gelişmekte olduğu bir durumda ve ikincilik ilkesine uygun olarak, Hırvatistan'daki en üst mahkemenin onun davasında bir karar vermesini talep etmiş olması, başvurucuya karşı kullanılamaz (bkz., gerekli uyarlamalarla, *Vrtar/Hırvatistan*, No. [39380/13](#), § 76, 07 Ocak 2016).

40. Yukarıdaki mülahazalar, Mahkemenin, başvuru için artık yerine getiremeyeceği usulü bir şartın geçmişe dönük öngörülemez getirilmesinin onun mahkemeye erişim hakkını, bu hakkın tam da özünü zedeleyecek ölçüde sınırlandırdığı sonucuna varmasını sağlamaya yeterlidir.

41. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 6/1 maddesinin ihlali söz konusudur.

II. SÖZLEŞME'NİN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

53. Mahkeme, yetersiz tutulma koşullarına ilişkin olarak içtihatlarında ortaya konan ilkelere işaret etmektedir (bkz. *Muršić/Hırvatistan* [BD], No. [7334/13](#), §§ 96-101, 20 Ekim 2016). Hususiyle bir cezaevi hücresindeki ciddi alan eksikliği, tutulma koşullarının 3. maddenin bakış açısından “aşağılayıcı” olup olmadığını ve tek başına ya da diğer eksikliklerle birlikte ele alındıklarında bir ihlal sergileyip sergilemediğini belirlemekte dikkate alınacak bir unsur olarak ağır basmaktadır (bkz. *Muršić/Hırvatistan*

[BD], yukarıda anılan, §§ 122-41; *Ananyev ve Diğerleri/Rusya*, No. [42525/07](#) ve [60800/08](#), §§ 149-159, 10 Ocak 2012).

54. Mahkeme, başvurucunun Zagreb Cezaevinde kalma süresi boyunca 3 m²'den daha az bir alanının olduğunu kaydetmektedir (Zagreb Cezaevinde kalışlarla ilgili Mahkemenin 3. madde ihlali tespitleri için bkz. *Ulemek/Hırvatistan*, No. [21613/16](#), §§ 128-131, 31 Ekim 2019; *Longin/Hırvatistan*, No. [49268/10](#), §§ 60-61, 06 Kasım 2012). Aynısı, 601 gün boyunca hapsedildiği Lepoglava Cezaevindeki kalışının en azından yarısı için de geçerlidir.

55. *Muršić/Hırvatistan* [BD] (yukarıda anılan, §§ 69-73 ve 91-173) ve *Ulemek/Hırvatistan* (yukarıda anılan, §§ 71-120 ve 126-146) davalarındaki öncü kararlarında Mahkeme, mevcut davadakine benzer meselelerle ilgili olarak ihlal bulmuştur. Kendisine sunulan bütün bilgi ve belgeleri inceledikten sonra Mahkeme, mevcut davanın esası hakkında farklı bir sonuca ulaşmaya onu ikna edecek herhangi bir olgu veya iddia tespit etmemiştir.

56. Dolayısıyla, başvurucunun Zagreb Cezaevinde ve Lepoglava Cezaevindeki tutulma şartları bakımından Sözleşme'nin 3. maddesinin bir ihlali söz konusudur.

57. Ancak Mahkeme, başvurucunun küçük kişisel alan daralmalarına (2,96 m²) yalnızca kısa, birbirini izlemeyen vesilelerle tabi tutulduğu ve bunun yeterli hücre dışı faaliyetlerle telafi edildiği Bjelovar Cezaevindeki tutukluk şartlarında herhangi bir mesele görmemektedir (karşılaştırma için bkz. *Muršić/Hırvatistan* [BD], yukarıda anılan, §§ 154-171). Ayrıca bu 631 günün sadece yirmi iki gününde başvurucunun 3 ilâ 4 m² kişisel alanı vardı; bununla birlikte kalan dönemde 4 m²'den fazlasına sahipti. Mahkeme daha önceden Bjelovar Cezaevindeki yaklaşık olarak aynı dönemdeki bütüncül tutulma koşullarının genel olarak uygun olduğunu da tespit etmiştir (bkz. *Muršić/Hırvatistan* [BD], yukarıda anılan, §§ 164-168).

58. Dolayısıyla, başvurucunun Bjelovar Cezaevindeki tutulma koşulları bakımından Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali söz konusu değildir.

III. DİĞER SÖZLEŞME İHLALİ İDDİALARI

59. Başvurucu son olarak, devlete dava masrafları ödemesine hükmedilmesinden şikâyet etmiştir.

60. Mahkeme, mevcut başvuruda dile getirilen temel hukuki meseleleri incelediğinden; kalan şikayetlere ilişkin ayrı bir karar vermeye gerek olmadığını değerlendirmektedir (bkz. *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu/Romanya* [BD], No. [47848/08](#), § 156, AIHM 2014).

IV. SÖZLEŞME’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

64. Mahkeme, başvurucuya manevi zararlara ilişkin olarak 9.900 EUR vermektedir.

67. Masraf ve giderlere ilişkin olarak Mahkeme, 3.000 EUR’ya hükmetmenin makul olacağını değerlendirmektedir.